

**O AMPLĂ RETROSPECTIVĂ
A SCULPTORULUI ROMUL LADEA
LA BUCUREȘTI**

Mircea DEAC

ROMUL LADEA – ȘCOALA ARDELEANĂ (PROIECT)

După inițiativa Muzeului de artă din Cluj, de a organiza o retrospectivă sculptorului Romul Ladea, Capitala a comemorat în lunile ianuarie-februarie, în sălile Dalles, pe acest artist-cetățean, cu o și mai amplă expoziție, care a cuprins, în plus față de Cluj, o parte însemnată din proiectele monumentelor sale, întreaga serie de sculpturi din teracotă și un număr sporit de busturi.

Opera marelui artist a impresionat și de data aceasta prin individualitatea și personalitatea sa, prin lecția de sinceritate, ce-i conferă prestigiu și calitatea de originalitate, prin realismul, poezia și simplitatea cuceritoare a sculpturii sale.

În creația sa, Romul Ladea (1901–1970) a pornit de la istoria poporului nostru, de la legende și figurile contemporanilor, alcătuiind în ansamblul operei sale o cronică ilustrată a momentelor mai importante și a figurilor de luptători și cărturari pentru libertatea socială și spirituală. A mărturisit chiar artistul : „*Moșii, strămoșii mei mi-au lăsat o arhitectură, o doină, o credință — iată formula mea artistică. Ar fi sărăcia cea mai rușinoasă să împrumut de la alții, când am în casă atîta bogăție*”.

Pentru a ilustra un asemenea crez și concepție artistică, Ladea a căutat acele forme sculpturale ce exaltă sentimentele și au puterea de emoționare. Patriotismul ideilor sale, măreția istorică a figurilor reprezentate, l-au dus spre forme monumentale, la linii și volume simplificate, de o grandoare impresionantă. În alte lucrări a tins spre mijloacele de expresie ale barocului și expresionismului. Ladea nu mai credea în limbajul clasic, în formele tradiționale. El a preferat mișcarea, compoziția dinamică deschisă, retorică și patetică, pasiunea și plăcerea de a lucra nestinjenit de formule. Acest mod a convenit admirabil temelor sale inspirate din trecutul istoric.

În opera sa apar figuri de eroi și figuri de scriitori ca : *Horea* (1931), *Simion Bărnuțiu* (1931), *Cloșca* (1932), *Gheorghe Doja*, *Avram Iancu*, *Nicolae Bălcescu*, *Ion Creangă*, *Mihail Eminescu*, *Ion Luca Caragiale*, *Lucian Blaga*.

Dar Ladea nu s-a îndepărtat de problemele contemporane. El a fost tot atît de atent și la figurile oamenilor de seamă din jurul său. De fapt, foarte multe din figurile istorice, reprezentate de artist, sînt încărcate de semnificații contemporane și reprezintă simboluri universale, ca acelea ale aspirației spre libertate și înălțare spirituală.

În portretele prietenilor săi — Tasso Marchini, Zaharia Birsan, Constantin Daicoviciu, Grigore Benetatu, Virgil Vătășianu — Ladea a fost preocupat și de caracterizarea tipologică și psihologică. Folosește cu aceeași pricepere bronzul, lemnul sau marmura (ca în excelentul portret al actriței *Silvia Popovici*). Pentru fiecare portret, artistul a găsit, astfel, materialul, forma și concepția stilistică adecvate, un modelaj expresiv, pentru a se apropia cît mai mult de adevăr și de semnificația pe care o reprezintă cel portretizat. Dar, în afara acestor figuri istorice, de cărturari și artiști, Ladea poate fi considerat în sculptura noastră ca unul dintre cei mai reprezentativi sculptori ai satului ardelenesc, reușind să portretizeze cu mare măiestrie figurile tipice de țărani și țărance. Fiu de țărani el însuși, a reușit în portretele părinților săi să zugrăvească adevărata epopee și drama vieții de la țară în condițiile exploatareii din trecut. Modelajul este liber, inspirat, cu accente sigure, viguroase și expresive, mărind puterea de emoționare și convingere.

Un loc aparte — special am putea spune — acordă artistul figurii legendarului erou bănățean Iovan Iorgovan, care se impune ca un mit popular al ideii de vitejie și de luptă pentru dreptate. L-a reprezentat în medalion, basorelief și într-o sculptură în lemn, surprins într-o mișcare avîntată, retorică.

Ladea a fost atras și de figurile de copii — ca și de nudurile feminine rediate în teracotă, amintindu-ne de frumusețea anticelor tanagrale.

Impunătoare în expoziția sa au fost însă monumentele, desigur nu toate și nu în materialele definitive, ci în ipsosurile, după care s-au turnat în bronz monumentele *Școala ardeleană* — înfățișînd cu multă înțelegere tipologia și acțiunea unitară a elanului colaborării comune a marilor cărturari Gh. Șincai, Samuel Micu, Petru Maior — lucrarea sa cea mai recentă, ce urmează a fi ridicată în orașul Cluj, poate fi considerată și cea mai desăvîrșită. „*Vrem conținut sufletesc*, spune artistul, *noblețe, umanitate, demnitate fără umilință. Adică vreau să descriu însăși viața acestor mari cărturari*”.

Nu este ușor să reprezinți un grup de trei personaje, dar Ladea a știut compozițional să le imprime unitate, să accentueze un ritm și să simplifice, cu o expresivă noblețe, liniile și volumele. El a înțeles necesitatea de a face din monument un simbol, de a surprinde mișcare, gestică și expresie de mare generalizare a ideii și, totodată, nu a pierdut din vedere că monumentul trăiește în spațiu și în mijlocul oamenilor trebuind să domine și să se impună atenției.

În lucrările sale monumentale (*Școala ardeleană*, *Mihail Sadoveanu*, *N. Bălcescu*, *Horea* ș.a.) mișcarea personajelor se rezumă la indicații generale, la expresivitatea mișcării capului și a mîinilor, la înlăturarea oricăror detalii inutile, la urmărirea ansamblului.

ASPECT DE LA VERNISAJUL EXPOZIȚIEI

Expoziția de la Dalles a înfățișat nu numai o operă cu conținut istoric, memorialistică, monumentală și patriotică, ci a conturat, în primul rînd, o mare personalitate artistică, care a știut să facă o artă cu un bogat conținut educativ, să dea expresie năzuințelor patriotice și să lase în urma sa opere originale cu valoare artistică.

Expoziția sa ne amintește însă și destinul tragic al soției sale, Lucia Piso, ea însăși o apreciată pictoriță, care a sfințit crud cîteva zile înaintea închiderii expoziției; tovarășă demnă, sfătuitoare și un sprijin apropiat al sculptorului, ea a împlinit prin această expoziție retrospectivă, al cărui suflet și organizator a fost, datorită de a ne convinge o dată mai mult de valoarea și diversitatea operei sculptorului Ladea, care se înscrie în rîndurile marilor noștri creatori, ca o figură nobilă și pe deplin reprezentativă.